Atatürk Yolu Dergisi/Journal of Atatürk Yolu; 2026:78
DOI: 10.46955/ankuayd.1862431
Araştırma Makalesi/Research Article

Millî Mücadele ve Atatürk Döneminde Deniz Harp Okulu (1918-1938)

The Naval Academy in the Turkish War of Independence and the Atatürk Period (1918-1938)

Demet CANSIZ

Deniz Harp Okulu, Beşerî ve Sosyal Bilimler Bölüm Başkanlığı, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul/Türkiye / National Defence University, Naval Academy, Department of Human and Social Sciences, Istanbul/Türkiye

ÖZET

1776 yılında Kaptan-ı Derya Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın Sultan III. Mustafa'ya teklifiyle kurulan Hendesehane-i Bahri Hümayun diğer adıyla Deniz Harp Okulu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e nakleden eğitim-öğretim kurumlarından biridir. Deniz subayı yetiştiren bu kurum dönemin ileri düzey eğitim veren mekteplerden biri idi. Öğrencilerin mühendis teğmen rütbesiyle mezun olduğu Deniz Harp Okulu, işleyiş ve öğretim faaliyetleri bakımından diğer okullardan farklıydı. Mektepte verilen teorik dersler dışında öğrencilere okul gemilerinde pratik eğitim imkânı sunuluyordu. Millî Mücadele döneminde İtilaf Devletlerinin baskısına rağmen okuldaki eğitim faaliyetleri neredeyse hiç aksatılmadan yürütüldü. Bu yıllarda memleketin en iyi okulu olarak bilinen Deniz Harp Okulu halk arasında Ada Mektebi şeklinde adlandırılıyordu. Cumhuriyet döneminde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden okulda birçok yeni düzenleme gerçekleştirildi. Bu çalışmada Deniz Harp Okulu'nun Millî Mücadele ve Atatürk dönemlerindeki işleyişi, eğitim programlarındaki değişim dönüşüm süreci, ders içerikleri, okul komutanları ve faaliyetleri ile okuldaki sosyal yaşam hakkında bilgiler sunuldu. Araştırma kapsamında Cumhuriyet Arşivi başta olmak üzere Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, Türk Deniz Kuvvetleri Arşiv Belgeleri, Deniz Harp Okulu Arşivi, TBMM Zabıt Cerideleri, süreli yayınlar ve ilgili literatürden faydalanıldı.

Anahtar Kelimeler: Atatürk Dönemi, Deniz Harp Okulu, Değişim ve Dönüşüm Süreci, Eğitim-Öğretim Faaliyetleri, Millî Mücadele Dönemi.

ABSTRACT

The Hendesehane-i Bahri Hümayun, also known as the Turkish Naval Academy, was founded in 1776 upon the proposal of Kapudan Pasha (Cezayirli Gazi Hasan Pasha) to Sultan Mustafa III. The Naval Academy is one of the educational institutions that began in the Ottoman period and continued into the Republican era. As an institution training naval officers, it was among the advanced schools of its time. Graduates of the Academy received the rank of engineering lieutenant, and the school differed from other institutions in terms of its organization and educational practices. In addition to theoretical courses, students were provided with practical training on school ships. Despite the pressure of the Allied Powers during the Turkish War of Independence period, educational activities at the Academy were carried out with almost no interruption. During these years, the Naval Academy, the country's, most prestigious school, was popularly called the "Island School" (Ada Mektebi). In the Republican period, the Academy continued its educational activities and underwent several new regulations and reforms. This article reveals the artivities of Naval Academy during the Turkish War of Independence and the Atatürk periods, focusing on changes and transformations in educational programs, course content, school commanders and activities, as well as social life within the Academy. The research is based on sources including the Republican Archives, the Turkish Diplomatic Archives of the Ministry of Foreign Affairs, the archive documents of the Turkish Naval Forces, the Naval Academy Archives, the Grand National Assembly records, periodicals, and relevant literature.

Keywords: Atatürk Period, Turkish Naval Academy, Process of Change and Transformation, Educational Activities, Turkish War of Independence Period.

Sorumlu yazar: Dr. Öğr. Üyesi Demet CANSIZ
Deniz Harp Okulu, Beşerî ve Sosyal Bilimler Bölüm Başkanlığı, Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul/Türkiye
E-mail: demet.cansiz@msu.edu.tr

ROR ID: ror.org/010t24d82
Geliş Tarihi(Received): 13.01.2026 **Kabul Tarihi(Accepted):** 04.05.2026 **Yayın Tarihi(Published):** 31.05.2026

Atıf bilgisi:
Cansız, Demet. "Millî Mücadele ve Atatürk Döneminde Deniz Harp Okulu (1918-1938), *Atatürk Yolu*, 78 (Mayıs 2026), 44-63, doi.org/10.46955/ankuayd.1862431

Dergimizde CC-BY-NC-ND lisansı kullanılmakta ve yayımlanan makalelerin telif hakkı yazarlara, ticari kullanım hakkı ise dergimize aittir
The journal operates under the CC BY-NC-ND license. Authors retain the copyright of their published articles, while the rights for commercial use are reserved by the journal.

Extended Abstract

The Naval Academy, established in 1776 with the proposal of Captain-ı Derya (Grand Admiral) Cezayirli Gazi Hasan Paşa to Sultan Mustafa III, the Naval Academy has been known by various titles throughout its educational history, such as *Hendesehane-i Bahri Hümayun*, *Mekteb-i Bahriye*, and *Mekteb-i Bahriye-i Şahane*. Holding a distinguished position among the educational institutions inherited from the Ottoman Empire to the Republic, the Naval Academy provides officer for Turkish Navy. While its primary mission is the training of naval officers, the institution also provides education in various engineering disciplines. Graduating its students as engineers with the rank of lieutenant, the academy remains distinct from other educational institutions in terms of its operational and pedagogical framework. During the National Struggle, the traditional educational model and practices inherited from the Ottoman era were sustained under the constraints of the occupation, largely through the initiative of school commanders. Following the proclamation of the Republic, the social and cultural reforms were also reflected in education, thereby initiating the modernization and institutionalization process of the Naval Academy. Between 1923 and 1938, the academy underwent a comprehensive process of reconstruction, not only in terms of military training but also from scientific, technical, and ideological perspectives. During this period, while continuing its operations at the Heybeliada campus, the curriculum was enriched; navigation and engineering disciplines gained prominence, and a secular, contemporary educational model was adopted under the influence of the Law on the Unification of Education (Tevhid-i Tedrisat Kanunu). The engineering education, initially limited to deck and marine machinery, was subsequently expanded to include the establishment of a naval architecture (shipbuilding) branch. One of the most significant innovations of this era was the integration of theoretical education with practical application. Through training aboard the school ship Hamidiye, students were provided with experience in long-range cruises, maritime discipline, and the principles of diplomatic representation. Beyond technical and specialized courses, emphasis was placed on a well-rounded education by incorporating applied lessons in cultural studies, music, and both land and maritime sports. Great care was taken in the selection of faculty members, international experts were recruited, and an academic environment designed to foster students' interest in the military profession was supported. In parallel with these developments, the Naval Academy gained international prestige by hosting training ships from various nations. The tradition of anniversary celebrations was also inaugurated during the Atatürk era. A notable custom that emerged in the early years of the Republic and have been continuing to this day is the tradition of granting the floor to the eldest graduate student during graduation ceremonies. This article examines the process of change and transformation experienced by the Naval Academy during the Turkish War of Independence and the Atatürk era. This process is analyzed in detail with regard to educational activities, curricula, the initiatives of academy commanders, and social life, while also emphasizing the theoretical and practical applications supporting military education. Within the scope of the research, sources such as the Republican Archives, the Turkish Naval Forces Archives, the Naval Academy and its Command Archives, the minutes of the Grand National Assembly of Turkey, and the relevant literature were utilized. All identified documents were classified and analyzed, and evaluated within the context of the historical conjuncture. As a result, it is understood that the foundations of the contemporary structure of the Naval Academy and the Turkish Navy, as seen today, were supported during the Republican period. The steps taken positively influenced the technical and academic success of the academy, enabling it to continue its activities with a stronger and more solidly grounded educational program.

Giriş

1770 Çeşme Faciası'ndan sonra Kaptan-ı Derya Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın Sultan III. Mustafa'ya teklifiyle 18 Kasım 1776 tarihinde Kasımpaşa'nın Darağacı mevkisinde "Hendesehane" ya da "Hendesehane-i Bahri-i Hümayun" adıyla kurulan Deniz Harp Okulu,[1] Osmanlı Devleti'nde Batı usulünde çağın şartlarına uygun bir şekilde denizcilik eğitimi veren ilk mektepti. [2]

19. yüzyılda askerî eğitim veren kurumlarda yenileşme faaliyetlerinin başlatılmasıyla birlikte Mühendishane-i Bahri-i Hümayun'da da bazı değişiklikler yaşandı. Okulun gelişen ihtiyaçlarına binaen daha büyük ve yeni bir mektep şeklinde inşa edilmesi uygun görülerek[3] Kasımpaşa Deniz Hastanesi'nin yer aldığı tepedeki Gazi Hasan Paşa Konağı satın alındı. Konağın yıkım işlemlerinin ardından 400 talebe kapasiteli yeni okulun inşa süreci başlatıldı. Mevcut mektep ise, Heybeliada'daki Levent Kışlası'na, günümüzdeki Deniz Lisesi binasına taşındı. 1834'te kara kuvvetlerine piyade ve süvari sınıflarında subay yetiştirmek maksadıyla Maçka'da Mekteb-i Harbiyye-i Şahane adıyla bir okul kuruldu. Bu tarihten itibaren Mühendishane-i Bahri-i Hümayun adı "Mekteb-i Bahriyye-i Şahane" şeklinde kullanılmaya başlandı. 1838'de Kasımpaşa'daki okul inşaatının tamamlanması üzerine eğitim ve öğretim faaliyetlerine yeni okul binasında devam edildi. Fakat bir süre sonra yeni inşa edilen okulun artan ihtiyaçları karşılayamaması üzerine Mekteb-i Bahriyye yeniden ve son olarak 1846'da Heybeliada'ya taşındı.[4] 1851-1852 eğitim öğretim yılının Heybeliada'daki binada tamamlandığı bu dönemlerde Bahriye Mektebi, memleketin ileri usullerle eğitim yapan üst seviyeli mekteplerinden biri statüsündeydi. Sultan Abdülaziz döneminde Osmanlı donanmasındaki gelişmeler Bahriye Mektebi'nin gelişimini de etkiledi. Eğitim faaliyetlerinde büyük ilerlemeler kaydedildiği gibi öğrenci sayısında da artış görüldü. Bu dönemde güverte ve inşaiye sınıflarının yanı sıra gemi makineleri işletme mühendisi (uzakyol vardiya zabiti) yetiştirmek üzere buhar sınıfı kuruldu. Bahriye Mektebi bu yıllarda dört yıl idadi eğitimi veriyor, idadiden sonra iki yıl harbiye tahsili gören öğrenciler "mühendis teğmen" rütbesiyle öğrenimlerine subay olarak devam ediyordu. Sultan II. Abdülhamit döneminde Bahriye Mektebi eğitim ve öğretim sisteminde köklü bir değişiklik yapılmadı fakat okulda güverte ve makine sınıfları yanında bir de torpido sınıfı kuruldu.[5] Sultan II. Abdülhamit ayrıca ordunun ıslahı için Almanya'dan bahriye subayı talebinde bulundu. Bu doğrultuda göreve başlayan Starcke Paşa, Heybeliada Bahriye Mektebi'nde ders verdi ve mektebin eğitim kalitesinin arttırılması için Sultan'a çok sayıda layiha sundu.[6] II. Meşrutiyet'in ilanı Bahriye Mektebi bakımından bir dönüm noktası teşkil etti. İngiltere'den getirilen uzmanlar tarafından oluşturulan kurul Bahriye Mektebi'nde incelemeler yaparak yeni bir program meydana getirdi. Bu program çerçevesinde öğretim sistemi tamamen değiştirilirken okul neredeyse İngiltere Bahriye Mektebi'ne eşit hale getirildi. Aynı zamanda tesis bakımından bir revizyon geçirerek, mektep laboratuvarları modern aletlerle donatıldı. Balkan Savaşları sırasında yönetimi komutanlıkla devam ettirilen okulun idarî işleri için ayrıca bir müdür atanmıştı. Bu yıllarda eğitim sisteminde bir değişiklik yapılarak öğretim, 4 yıl Bahriye Mektebi'nde, 1 yıl okul gemisinde, 3 yıl mühendis olarak donanmada olmak üzere 8 yıl süre ile devam ettirilmiş, süreci tamamlayan subaylara üsteğmen rütbesi ile görev verileceği ilan edilmişti. Zamanla okul bünyesine farklı bölümler ve yeni dersler ilave edildi. Deniz Kuvvetlerinin personel ihtiyacına yönelik çeşitli kaynaklardan temin edilen gücün ihtiyacı karşılayamaması nedeniyle Bahriye Mektebi müdürünün genel yönetimi altında 1 Ekim 1916 tarihinde Çarkçı Mekteb-i Bahriyesi açıldı. Ayrıca kâtip subay yetişmesini sağlamak amacıyla aynı tarihte Kâtip Mekteb-i Bahriyesi kuruldu. [7]

---

1 Mustafa Şanal, Timur Demir, "Heybeliada Bahriye Mektebi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri", *Belleten,* 76 (275), 2012, 167.

2 Emin Yakıtal, "Bahriye Mektebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, 509-510.

3 Fevzi Kurtoğlu, *Deniz Mektepleri Tarihçesi (1928-1939),* İstanbul: Genelkurmay Başkanlığı IX. Deniz Şubesi, 1941,17.

4 Yakıtal, "Bahriye Mektebi", 510.

5 Fahri Çoker, *Deniz Harp Okulumuz 1773*, Ankara: Dz. K. K. Karargâh Basımevi, 1994, I-19-22.

6 Konu hakkında detaylı bilgi için Bkz. Mehmet Korkmaz, "Sultan II. Abdülhamit Döneminde Bahriye Mektebi'nde Eğitim Reformuna Yönelik Starcke Paşa'nın Islahat Layihası", *Türk Askeri Eğitim ve Öğretim Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, 2022, Cilt II, s.155-171.

7 Çoker, *Deniz Harp,* I-19-22.
Bu yıllarda Bahriye Mektebi dışında, Heybeliada'da Bahriye Nezareti'ne bağlı olarak eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden diğer okullar da mevcuttu. Güverte Okulu; güverte subayı yetiştiriyor, strateji, taktik, sevk-i idare gibi konuları ele aldığından Fen Okulu şeklinde de adlandırılıyordu. Güverte Okulu'nu bitirenler mühendis unvanını alıyordu. Namzet Okulu; İhzari Okul olarak anılan namzet okulları bir nevi hazırlık okulları idi. İhzari sınıfa giren öğrenciler iki yıllık eğitimden sonra güverte ve makine okullarına dağılırlardı. Mızıka Okulu; Çarkçı Okulu müdürü tarafından yönetilen okul deniz kuvvetlerine bando personeli yetiştirirdi. Bu okullar dışında Heybeliada'da Çırak Okulu ile Yeni Erat Okulu yer alıyordu. Çırak Okulu sıbyan ve gedikli okullarının kapanmasından sonra Sultan II. Abdülhamit tarafından kurulmuştu. Efrad-ı Cedide Mektebi olarak bilinen Yeni Erat Okulu ise, içinde makine, kazan, top ve torpido laboratuvarları, dershaneleri barındırıyordu. Deniz

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devleti'nin denizcilik alanındaki yenileşme ve ıslahat çabalarıyla güncellenen Mekteb-i Bahriyye-i Şahane, Millî Mücadele döneminde ülkenin en iyi eğitim-öğretim hizmeti sunan kurumu sıfatıyla faaliyetlerini sürdürdü. Cumhuriyet'in ilanından evvel Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı ilk mezunlarını veren mektep, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e nakledilerek, Atatürk döneminde geliştirilen eğitim-öğretim politikaları ile Türk bahriyesinin vizyon ve misyonuna uygun denizcilerin yetiştirilmesinde stratejik bir kurum olarak önemini korudu.

1.Millî Mücadele Yıllarında Bahriye Mektebi (1918-1922)

Sultan Abdülaziz döneminde dünyadaki üçüncü büyük donanma olarak nitelendirilen Osmanlı donanması, I. Dünya Harbi'nden sonra imzalanan Mondros Mütarekesi ile İtilaf Devletleri'nin denetimine girdi. İşgal kuvvetleri Marmara ve Ege denizlerinde sahil güvenlik hizmetleri için birkaç mayın arama-tarama ve gambot dışında Türk donanmasına ait gemilerin duruş ve vuruş güçlerini zayıflatarak Haliç'te âtıl bir şekilde tuttu.[8] Donanma müttefik devletlerin kontrolü altına girince Bahriye Nezareti de faaliyet dışı kaldı. Aynı zamanda donanma personeli terhis edilerek eğitimlerine son verildiğinden, Anadolu'da İstiklal Harbi başladığında Deniz Kuvvetlerinin harbe fiilen katılması mümkün olmadı. [9]

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra Bahriye Mektebi yani Deniz Harp Okulu'nda da haliyle bazı değişiklikler yaşandı. Antlaşmayı müteakiben Çarkçı Okulu ve Namzet Okulu boşaltılarak Rumlara teslim edildiğinden, bu okullarda eğitim alan öğrencilerin tümü Güverte Okulu'na nakledildi. Öğrencilerin Güverte Okulu'na toplanmasıyla yoğun ve kalabalık bir eğitim hayatı başladı. Bununla birlikte mütareke yılları boyunca okula yeni öğrenci alınmayıp mevcut öğrenciler peyderpey mezun edileceğinden okulun zaman içerisinde rahatlayacağı düşünüldü. Mütareke döneminde Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri'nin baskısı altında tutulmasına rağmen Deniz Harp Okulu'nda disiplin neredeyse hiç bozulmadı. Hatta mütareke yılları boyunca adadaki her iki okul da Türkiye'nin en iyi okulu olarak tanınmış ve halk diliyle "Ada Mektebi" şeklinde adlandırılmıştı. Bu hususta dönemin Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın etkisi büyüktü. Cemal Paşa, memleketin tanınmış edebiyatçı, sporcu, müzisyenlerini okulda toplatmış, muaşeret kurallarını öğretmek üzere okula İtalyan ve Fransız öğretmenler getirtmişti. Millî Mücadele döneminde mektebin işleyişi adına Cemal Paşa'dan sonra zikredilebilecek ikinci isim, Binbaşı Şevket Bey idi. Mektep Müdürü Şevket Bey, işgal kuvvetlerinin büyük komutanlarıyla yakın temaslar kurup onları sık sık Bahriye Mektebi'ne davet ederek ilişkilerini normal düzeyde tuttu ve bu suretle okulun işgal edilmesi önlenmiş oldu.[10] Bahriye Mektebi, Müdür Binbaşı Şevket Bey'in idarî kabiliyetleri sayesinde işgal kuvvetlerinin saldırılarından korunarak mümkün mertebe normal eğitimini sürdürmeyi başardı.[11]

Millî Mücadele yıllarında Bahriye Mektebi'nde eğitim-öğretim süreci incelendiğinde okul müdürlerinin yönetim ve öğrenciler üzerinde tam yetkiye sahip olduğu görülüyordu. Okul müdürlerinin öğrenciler hakkında aldığı kararları daha üst makamların ya da mahkemelerin değiştirme yetkisi yoktu. Müdürlerin, "müdür muavini" ve "ders nazırı" adında iki yardımcısı bulunuyordu. Müdür muavini, öğrencilerin günlük yaşantısını düzenlemek, giyim, temizlik ve intizama alıştırmak, cezalandırmak ya da mükafatlandırmak, askerî ve denizcilik terbiyesi vermek gibi vazifelerden sorumlu idi. Müdür muavini bu görevleri, "sınıf subayı" ya da "sınıf mülazımı" şeklinde anılan ve her sınıfa atanan bir yüzbaşı ile iki üsteğmen (mülazım) vasıtasıyla uygulatırdı. Müdür muavini ile tüm sınıflarda görevli yüzbaşı ve üsteğmenlerin bir araya gelmesiyle gerektiğinde disiplin kurulu oluşturulurdu. Sınıf subayları ile sınıf mülazımları bahsedilen görevlerine ek olarak öğrencilere meslek sevgisi aşılamak, silah ve filika talimleri yaptırmak, askerî terbiye ve jimnastik derslerini de yaptırmakla mükellefti. Öğrencilerin yanında ve dolaplarında para saklamaları yasak olduğu için sınıf subayları mecburen öğrencilerin para hesaplarını yazarak özel defterlere

kuvvetleri makineci, kazancı, elektrikçi, topçu, torpidocu gibi personel eksikliğini buradan tamamlıyordu. Bkz. Afif Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanmasının Kuruluşu Sırasında 60 Yıl Hizmet (1918-1977)*, İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2005, 2-4.

8 Figen Atabey, "Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (1923-1938)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Ankara 2020, s.1
Mondros Mütarekesi imzalandıktan sekiz gün sonra İtilaf filoları komutanı İngiliz Amiral Calthorpe, Osmanlı Bahriye Nezareti'nden Osmanlı harp gemilerinin listesini ve bu gemilerin görevlerini, bulundukları mevkileri ve faaliyet durumlarını belirten detaylı bir rapor talep etti. Ayrıca gemilerde yer alan bütün cephanenin boşaltılması, telsiz-telgraf antenlerinin indirilmesi, denizaltıların karaya çıkarılması, mayın gemileri ve mayın taşıyan gemilerin mayınlarının karaya çıkarılması, ticaret gemilerinin derhal müttefiklere teslim edilmesi gibi isteklerde bulundu. Bkz. *Türk İstiklal Harbi Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı,* Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Resmi Yayınları, Cilt 5, 1964, 7-9.

9 Figen Atabey, *Cumhuriyet Dönemi Türk Deniz Kuvvetleri*, Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2002, 7.

10 Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanmasının,* 26.

11 Fahri Çoker, *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*, Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 1994,122.

not alırdı. Defter, kalem ve diğer kırtasiye ihtiyaçları tedarik edilip öğrencilere dağıtıldıktan sonra masraf olarak öğrencinin hesap defterine yine sınıf subayı tarafından kaydedilirdi. Öğretmenler ders nazırının başkanlığında eğitim-öğretim faaliyetlerini icra ederdi. Öğretmenlerin büyük kısmı deniz subayları arasından seçilerek ders esnasında da öğrencilerin askerî kural ve disipline uygun hareket etmesi sağlanırdı. Sivil öğretmenler Türkçe, edebiyat, din, güzel yazı, kimya gibi dersleri verirdi. Okulun "Hizmet ve Muhafaza Bölüğü" adı altında temizlik ve bakım işleriyle ilgilenen kadın ve erkek hizmetli topluluğu vardı ve bu grubu sınıf subayları komuta ediyordu.[12]

Bahriye Mektebi bu minvalde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam ederken Millî Mücadele'nin ilerleyen yıllarında deniz yoluyla sağlanacak cephane, para ile her türlü malzeme önem kazandığından Bahriye'ye ve Bahriyeli'ye büyük ihtiyaç duyuldu.[13] Bilhassa 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgalinden sonra vatanın kurtarılmasına hizmet etmek üzere gizli yollarla Anadolu'ya silah ve cephane taşımada Bahriye Mektebi önemli görevler üstlendi. Bu döneme kadar okulun sebze, et, ekmek gibi her türlü ihtiyacı pazarlardan tedarik edilirken, İzmir'in işgalinden sonra tüm erzak İstanbul'dan mavnalarla gelmeye başladı. Sebze getiren mavnaların içine toplar, uçak parçaları vs. yüklenerek Anadolu'ya sevk ediliyordu. Heybeliada'daki Bahriye Mektebi, Anadolu'ya gizli yolla kaçırılan silah ve cephanenin ara istasyonu idi.[14] Bu yıllarda Anadolu'da Rum ve Ermeni çetelerine karşı Sinop ve Trabzon'da tutulan iki gambot aracılığıyla karşılık veriliyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışının ardından kömür takviyesi ile aktif hâle getirilen bu gambotların faaliyetlerinden rahatsızlık duyan Müttefik İşgal Kuvvetleri Komutanlığı gambotların acilen İstanbul'a geri dönmesini talep etti. Gambotlarım yağ, kömür, bakım-onarım gibi ihtiyaçları gerekçe gösterilerek İstanbul'a dönüş emri yerine getirilmedi.[15]

5 Eylül 1919'da Sultan Abdülaziz'in oğlu Şehzade Seyfettin Efendi'nin oğulları Şevket ve Tevhit Efendiler Bahriye Mektebi'ne kaydedildi. Yaklaşık bir yıl boyunca okulda eğitim gören şehzadeler daha sonra saraya döndü. 1919 yılındaki önemli gelişmelerden biri de Türkiye'deki Almanların bir kısmını Almanya'ya götüren Alpdeniz Vapuru'nun Almanya'da staj yapan Türk deniz subaylarını yurda getirmesi oldu. Bu subayların büyük bir bölümü Bahriye Mektebi'nde öğretmen, öğretmen yardımcısı ve sınıf subayı olarak görevlendirildi. Almanya'da staj görmüş olan asteğmen mühendisler ise, bir sınıf halinde Bahriye Mektebi'nde eğitimlerini sürdürdü. Bu sınıf üsteğmen rütbesini aldıktan sonra çoğunlukla Millî Mücadele'ye destek vermek üzere Anadolu'ya gitti, aralarında donanma gemilerine atananlar da oldu. Mütareke döneminde Hamidiye Kruvazörü okul gemisi yapıldı ve deniz talebeleri gemide teorik ve pratik eğitimlere tabi tutuldu. Eğitim sonunda sınavda başarı gösterenler mühendis rütbesi almaya hak kazanırdı. Mühendislik rütbesi bu dönemde subaylık ile öğrencilik arasındaki bir eğitim safhasını oluşturuyordu. Mühendislerin özlük işleri ve diğer işlemlerini doğrudan Donanma Komutanlığı yapardı. İki yıl süren mühendislik eğitiminde talebelere staj mahiyetinde vazifeler verilirdi. Mühendislerin rütbe protokolü de birinci ve ikinci sınıf gedikli subaylarının arasındaydı.[16] Talebeler Hamidiye'de topçuluk, seyrüsefain, gemicilik, makine, elektrik gibi meslekî derslere ek olarak İngilizce dersi alırdı. Topçuluk dersinde top parçaları, cephane cinsleri, mesafe aletleri, atış idare aletleri öğrenilirken, seyrüsefain derslerinde ise geminin günlük kronometrelerini ayarlamak, arya sancak zamanını hesaplamak, güneşten ve yıldızlardan irtifa alarak gemi mevkisini hesaplamak gibi hususlar tatbik ediliyordu. Gemicilik derslerinde manivela kurup yük kaldırmak, istimbot ve filika asmak, demir taşımak, güverte temizlemek ve top aksamını parlatmak gibi tatbiki uygulamalar ele alınıyor, makine ve elektrik dersleri ise daha ziyade teorik bir şekilde işleniyordu.[17]

Zamanla Kurtuluş Savaşı'nda kazanılan başarıların artması üzerine silah, malzeme ve lojistik nakliyat hayatî önem kazandı.[18] Ankara'da TBMM'nin açılışından sonra Millî Mücadele'nin askerî ve malî bakımdan desteklenmesi için TBMM Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında ikili görüşmeler başladı. Sovyet Rusya'dan gelmesi planlanan askerî yardımın Anadolu'ya deniz yolu ile taşınması gerekiyordu. Bu ihtiyaç sebebiyle 10

12 Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanmasının,* 7-8.

13 Atabey, *Cumhuriyet Dönemi Türk,* 7.

14 Aynı yıllarda okulun sınıf subaylarından Üsteğmen Abdurrahman Benlioğlu ve Müfit Tanca okula ait ramazan topu ile üç yüz kadar mavzer tüfeği ve cephaneyi Yalova'ya kaçırdı. Bkz. Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanmasının,* 30.
Millî Mücadele'ye katılan deniz subayları için Bkz. Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, İstanbul: Deniz Basımevi,1984, Cilt 4, 437-452.

15 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışı ardından bu iki gambot milli hükümetin emrine girerek Kurtuluş Savaşı Nakliye Filosu'nun çekirdeğini oluşturdu. Bkz. Atabey, "Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (1923-1938)", 1.

16 Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanmasının,* 27-28, 36.

17 Büyüktuğrul, *Cumhuriyet Donanmasının*, 45.

18 Atabey, "Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (1923-1938)", 2.

Temmuz 1920'de "Umur-ı Bahriye Müdürlüğü" teşkil edildi.[19] İlgili müdürlüğün ayrıca Milli Mücadeleye katılan gemilerin bakım-onarım işlerini halletmek, denizlere ilişkin yasa, tasarı ve planları hazırlamak, denizlere ayılan bütçeyi idare etmek ve kaçak nakliyat konusunda önlemleri almak gibi sorumlulukları bulunuyordu.[20] Sonradan Bahriye Dairesi Riyaseti (Deniz İşleri Başkanlığı) adını alacak olan bu müdüriyetin reisi Kd. Yüzbaşı Ahmet Şevket (Yarbay Doruker) idi.[21] 1920 itibarıyla kazanılan başarılardan sonra Milli Mücadele'de Batı Cephesi'nin önceliği artmıştı. İstiklal Harbi'nin ilerleyen dönemlerinde deniz nakliyatına ihtiyacın çoğalması, yararlanılan deniz araçlarının sayı ve mahiyetinin artması sebebiyle Umur-ı Bahriye Müdürlüğü genişletilerek Ekim 1921'de Müdafaa-i Milliye Vekâletine bağlı "Bahriye Dairesi Reisliği" ismini aldı.[22] Cumhuriyet'in ilanına kadar Deniz Kuvvetleriyle ilgili hizmetleri Ankara'da TBMM Hükümeti adına Bahriye Dairesi yürüttü. İstanbul Hükümeti'nde ise aynı hizmetler Bahriye Nezareti tarafından yönetildi. Dolayısıyla Millî Mücadele döneminden Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen zaman zarfında Deniz Kuvvetleriyle ilgili hizmetler İstanbul ve Ankara olmak üzere iki ayrı koldan idare edildi. [23]

1921'de mezun olup Hamidiye gemisinde eğitimde bulunan Bahriye Mektebi öğrencilerinden bazıları Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Samsun'a gitti.[24] Eğitimleri yarım kalan deniz teğmenleri ile Bahriye Mektebi öğrencilerinin eğitimini tamamlamak üzere Milli Müdafaa Vekâleti Bahriye Dairesi tarafından Samsun'da 28 Mart 1921'de dokuz öğrenciyle Deniz Harp Okulu kuruldu. Okul komutanlığına Yenişehirli Alaattin Bey, ders müdürlüğüne ise Rasih Bey atandı. Mektebin amacı eğitimleri yarım kalan öğrencilerin eğitim süreçlerini tamamlamanın yanı sıra Ankara hükümetinin deniz subayı kadrosunu yetiştirmekti. Toplam 15 kişiden oluşan grup seyrüsefain, heyet-i bahriye, topçuluk gibi dersler işlemeye başladı. Fakat çatışmaların şiddetlenmesiyle öğrencilerin orduda yer almak konusundaki heyecan ve arzu dolu tavırları arttı. Ayrıca okulda yeterli sayıda personel yoktu. Nitekim Samsun'da kurulan Deniz Harp Okulu 25 Eylül 1921'de öğrencisi kalmadığından kendi kendini feshetti.[25] Kapatılan okulun öğrencileri Bahriye Dairesi'ne bağlı Trabzon Nakliyatı Bahriye Kumandanlığı emrindeki gemilere atandı.[26]

Eylül 1922'de Türk ordusu Yunanlıları İzmir'e dökerek Anadolu'yu temizlemeye başladı. Bu mutlu haber Deniz Harp Okulu öğrencileri arasında büyük bir sevinçle karşılandı. Okul subayları derhal fener alayları tertip edip öğrencilere "Sakarya ve Mustafa Kemal Paşa" marşlarını okutarak Heybeliada'da Rum evleri arasında dolaştırmaya başladı.[27] Millî Mücadele yıllarında Anadolu'ya cephane ve silah sevkinde mühim görevler üstlenen Bahriye Mektebi bu suretle üzerine düşen son görevi de gerçekleştirmiş oldu. İstiklal Harbi'ne katılan 250 subayın %64'ü güverte, %28'i makine, %8'i doktor, inşaiyeci ve levazımcıydı. Ayrıca kara kuvvetleri emrinde cephede ve cephe gerisinde yer alan deniz subayları da vardı.[28]

1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasından sonra 4 Kasım itibarıyla İstanbul resmen Millî Hükümet'in emrine girdi. Daha önce padişaha bağlı İstanbul ve civarında faaliyette bulunan Bahriye Nezareti fiilen kaldırıldı. Donanmaya ait tüm işler ve İstanbul'daki tüm deniz kuruluşları Bahriye Dairesi'nin emrine verildi. 14 Kasım 1922'de ise Kasımpaşa'da yer alan Bahriye Nezareti binası İstanbul Bahriye Kumandanlığı'na dönüştürüldü. Bahriye Mektebi'ne 1920-1923 yılları arasında yeni öğrenci alınamamıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı Deniz Harp Okulu ilk mezunlarını Cumhuriyet ilân edilmeden önce 1 Mart 1923'te verdi. Böylelikle Heybeliada Bahriye Mektebi'nden 39 makine, 44 güverte ve 6 gemi inşa mühendisi mezun oldu.[29] 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ile Türk donanması TBMM Hükümeti'nin emrine girdi. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla da Türk donanması "Cumhuriyet Donanması" adını aldı.[30]

19 Figen Atabey, "Cumhuriyet Döneminde Türk Deniz Kuvvetleri ve Deniz Hakimiyeti (1923-1949)", *Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Ordusu ve Milli Savunma*, Ed. Zekeriya Türkmen, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2023, 228.

20 Erol Mütercimler, *Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek Sovyetler Birliğinden Alınan Yardımlar Kuva-yı Milliye Donanması*, İstanbul: Yaprak Yayınevi, 1992, 85.

21 Methi Bayar, *İstiklal Savaşında Türk Denizcileri*, Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, 2004, 23-25.

22 *Türk İstiklal Harbi...,* s.29.

23 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* 23.

24 Çoker, *Bahriyemizin Yakın Tarihinden,*122.

25 Murat Savaş Yaman, *Türk Kurtuluş Savaşı'nda T.B.M.M.'ye Bağlı Deniz Kuvvetleri Teşkilatının Kuruluşu*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, 145.

26 *Türk İstiklal Harbi,* 32.

27 Büyüktuğrul*, Cumhuriyet Donanmasının*, 31.

28 Güneş Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin Cumhuriyet Dönemi (Atatürk Zamanı) Tarihçesi", *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt 97, 515 (1981), 8-9.

29 Cemil Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz Harp Okulu'nun Tarihsel Gelişimi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007, 24-25.

30 Atabey, "Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (1923-1938)", 3-4.

2. Cumhuriyet'in İlanından Sonra Bahriye Mektebi (1923-1938)

2.1. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bahriye Mektebi

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edildiğinde Bahriye Mektebi'nin komutanı Binbaşı İsmail Ziya Ahmet Bey idi. 7 Kasım 1923'e kadar görevini sürdüren Binbaşı İsmail Ziya Ahmet Bey'den sonra okul komutanlığına üçüncü kez Kaymakam Şevket Şakir Bey atandı.[31] Şevket Şakir Bey döneminde Bahriye Mektebi'nde bazı düzenlemeler ve değişiklikler yapıldı. 3 Mart 1924'te onaylanan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği) ile hususî vakıflar ya da Şeriye ve Evkaf Vekâleti tarafından idare edilen ülkedeki tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanacaktı.[32] Bu kapsamda Bahriye Mektebi, idarî sınıflar ve Mekteb-i Bahriye şeklinde ikiye ayrıldı.[33] Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 5. maddesi doğrudan askerî okulları ilgilendiriyordu. Kanun gereğince bu döneme kadar Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı olan askerî okullar ve liseler tüm kadrosu ve bütçesi ile Maarif Vekâleti'ne bağlandı.[34] Ayrıca Tevhid-i Tedrisat yasasını Deniz Kuvvetlerinde uygulamak için Kasımpaşa'daki Bahriye Nezareti binasının içinde İstanbul Deniz Komutanlığı'ndan ayrı olarak Deniz Okulları Müfettişliği kuruldu. Bahriye Nezareti döneminden itibaren deniz askerî okullarının tümü merkezdeki personel dairesine bağlı iken Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla Deniz Harp Okulu, Lisesi, Astsubay Yetiştirme Okulu ve Mızıka Okulu, Deniz Okulları Müfettişliği'ne bağlandı. Tevhid-i Tedrisat Yasası ile eğitim sisteminde de bazı değişiklikler meydana geldi. Kanun çıkmadan önce Heybeliada'daki Deniz Subay Okulu'nda sadece genel kültür ve meslekî dersler verilip, pratik eğitime geçilirdi. Okulun bu yapısıyla adeta bir meslek koleji idi. Gedikli subay yetiştirme sisteminde ise, aynı sınıf içinde 11 ya da 21 yaşında öğrenci yer alabiliyordu. Yasa çıktıktan sonra Deniz Harp Okulu, İstanbul Deniz Komutanlığı binasının içinde "Deniz Çekirdek Mektebi" adıyla açıldı. Bahriye Komutanlığı da Camialtı'ndaki Haliç Komodorluğu binasına nakledildi. Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan yeni düzene göre Deniz Lisesi'ni bitiren öğrenciler Erat Talim Alayı'nda üç aylık piyade eğitimi gördükten sonra toplu bir şekilde okul gemisine sevk edilip 9 ay nefer gibi çalışarak gemi vazifelerini öğrenecekti. Eğitimin ikinci yılında Çekirdek Okulu'nda teorik meslek derslerini dokuz ay izledikten sonra subay vazifelerini öğrenmek üzere öğrenciler gemilerine dağılacak sonrasında tekrar Çekirdek Okulu'nda teorik dersler görüp "Asteğmen" olacaklardı. Asteğmenler iki üç aylık gelişmiş meslek kurslarını bitirdikten sonra donanma gemilerinde sorumlu vazifelere atanırdı. İki yıl sonra Deniz Çekirdek Okulu Heybeliada'ya nakledildi ve Bahriye Mektebi'nin adı "Deniz Harp Okulu ve Lisesi" oldu, öğrencilerine ise "Deniz Harp Okulu Öğrencisi" şeklinde hitap edildi.[35]

Tevhid-i Tedrisat Yasası gereğince askerî liselerdeki eğitim müfredatı da Millî Eğitim Bakanlığı'nın sivil liselerde uyguladığı müfredata benzetilecekti. O zamana kadar sivil liselerdeki eğitim 12 yıl iken Deniz Askerî Okulu'nda eğitim 11 yıl sürüyordu. Biyoloji gibi teorik bilgi içeren dersler Deniz Okulu'nda okutulmaz, bunlar yerine piyade talimi, kürek talimi, gemicilik gibi pratik meslekî derslere öncelik verilirdi. Kanun gereği Deniz Lisesi'nde de eğitim süresi 12 yıla çıkarılınca yeni açılan 12. sınıf boş kaldı. Bu boşluğu doldurmak için Halıcıoğlu Kara Lisesi 12. sınıf öğrencilerinden bir kısmı Deniz Lisesi'ne nakledildi. Ayrıca kanuna göre Deniz Kuvvetlerindeki Gedikli Subay sınıfı kaldırılıp yerine Erbaş sınıfı getirildi. Erbaş Hazırlama Okulu, Çekirdek Mektebi'nin Heybeliada'ya nakledilmesinden sonra İstanbul Deniz Komutanlığı'nın karargâh binasına nakledildi. Erbaş rütbe adları "Gedikli Onbaşı, Çavuş, Başçavuş" olarak belirlendi ve daha sonra bu rütbelerin arasına "Kıdemli Başçavuş" da eklendi. Erbaşlar üst rütbelere yükselebilmek için mesleklerine göre kurslara daha sonra olgunlaştırılmış kurslara sevk edilir, üç aylık eğitim sonrasında sınavları olumlu sonuçlanırsa üst rütbeye yükselirlerdi.[36]

11-21 Eylül 1924'te Atatürk denizcileri daha yakından tanımak maksadıyla Hamidiye Kruvazörü ile Doğu Karadeniz'de dolaştı. Doğu Karadeniz seyahatinin son gecesinde Samsun'da gemi subaylarına verdiği bir yemekte denizcileri yakından tanımak yönündeki isteğini açıkça dile getirdi.[37] Bu seyahatte Atatürk Deniz Kuvvetlerinin

31 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* II-8.
32 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 1, 25. (03.03 1340).
33 Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin", 9
34 *Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar: 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları*, Haz. Reşat Genç, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1998, 22.
35 Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp*, 643.
Osmanlı döneminde Bahriye Mektebi'nin Heybeliada'ya taşınma süreci, mektebin eğitim faaliyetleri, talebenin kabul şartları, kıyafetleri, mektepte sosyal hayat gibi hususlar hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Timur Demir, *Eğitim Tarihimizde Heybeliada Bahriye Mektebi'nin Yeri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, 9-69.
36 Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp*, 643-644.
37 Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp*, 624.

Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı küçük bir daire aracılığıyla yönetilemeyeceğini anlayarak Deniz Kuvvetlerinin geleceğini planlayacak müstakil bir bakanlığın oluşturulmasına karar verdi. Atatürk'ün kararlılığı ile Deniz Kuvvetlerine yeni bir yön vermek üzere 1924 yılının Aralık ayında Bahriye Vekâleti kuruldu.[38] Bahriye Vekâleti'nin kuruluş amacı ilk etapta memleketin malî durumuna uygun bir donanma oluşturmak ve kara tesislerini de donanmanın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlemekti.[39] Cumhuriyet'in ilk Bahriye Vekili İhsan Bey de (Eryavuz), Cumhuriyet Gazetesi'ne verdiği bir röportajda bu esasları doğruladı. Bahriyenin ihyası için ilk ve en önemli adımın bahriye teşkilatını vatanı müdafaa edebilecek bir hale getirmek olduğunu ifade eden İhsan Bey, ihtiyaçlar doğrultusunda ileriye dönük bir program belirlendiğini vekiller değişse dahi bu programda herhangi bir değişiklik yapılmayacağını belirtti.[40] İhsan Bey, cumhuriyetin genç ve dinç bahriye mensuplarını yetiştirmeyi hedefleyen vekâletin programları hakkında detaylı bilgiler de sundu. Eryavuz, Bahriye Harp Mektebi adıyla bir mektep tesis etmeyi planladıklarını, bu mektebe birçok yabancı uzman ve öğretmen getirtileceğini ifade etti. Mektep bünyesinde düzenlenecek kurslar ile binbaşından yüksek rütbeye sahip bahriyeliler yabancı uzmanların tedrisi ve terbiyesine verilecek, yabancı öğretmen temini gerekli masraflar ve için bütçeye ek gelir ilave edilecekti.[41] Eryavuz'un bahsettiği ileri denizcilik eğitimi sunması planlanan Bahriye Harp Mektebi hakkında detaylı bilgi tespit edilemedi. Bununla birlikte 1924 yılında Bahriye Mektebi'ne güverte, makine ve kâtip sınıflarında okutulmak üzere cumhuriyet döneminin ilk öğrencileri alındı.[42]

Tevhid-i Tedrisat Yasası ile Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanan askerî okulların statüsü 1925'te yeniden değiştirildi. Harp Okulu'na öğrenci yetiştiren askerî ortaokul ve liselerin özellikleri göz önünde bulundurularak 22 Nisan 1925'te kabul edilen bir yasayla bu okullar Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılarak yeniden Millî Savunma Bakanlığı'na bağlandı.[43] 1925'te çıkarılan bir yönetmelikle de Bahriye Mektebi'ne kabul şartları belirlenerek okula giriş usulü değiştirildi. Buna göre, güverte ve çarkçı birinci sınıflarına talip olan öğrencilerin 14 yaşında, kâtip birinci sınıfa girecek öğrencilerin 16-17 yaşlarında olması gerektiği vurgulanıyordu. Aday öğrenciler öncelikle kayıt ve kabul kurulunda mülakata tabi tutulur, uygun görülenlerin sağlık durumu Deniz Hastanesi Sağlık Kurulu tarafından raporla teyit edildikten sonra imtihanla yeterlilikleri tespit edilirdi. Bir öğrenim yılı üç döneme ayrılmış olup her dönem 12-13 haftadan oluşurdu. Talebelere birinci ve ikinci dönemlerin sonunda bir hafta, üçüncü dönem sonunda ise altı hafta dinlenme izni verilirdi. Öğrenim sırasında deniz hizmetine elverişli görülmeyen öğrenciler daha ziyade birinci sınıflarda olmak üzere okuldan çıkarılabilirdi. Güverte ve Çarkçı öğrencileri için öğrenim süresi dört yıldı. Dört yıl sonunda "Deniz Talebesi" unvanıyla okul gemisine gönderilen öğrenciler buradaki eğitimlerini de başarıyla tamamlarlarsa "Mühendis Teğmen" rütbesiyle donanma gemilerine verilirdi. [44]

1925 yılında Erkan-ı Harbiye ve Bahriye Talim ve Terbiye Dairesi'ne bağlı Tarih-i Harb-i Bahri Şubesi'nin teşkili ile Deniz Harp Tarihi çalışmaları başlatıldı. Şubenin çalışmalarını sağlıklı ve yeterli bir şekilde sürdürebilmesi için Erkan-ı Harbiye Umumiye Riyaseti, devlet arşivinden belge talebinde bulunarak subaylar görevlendirdi.[45] Bahriye Mektebi'nde Tarih öğretmeni olarak görev yapan Yüzbaşı Fevzi (Kurtoğlu), bir süre sonra Mareşal Fevzi Çakmak (Genelkurmay Başkanı) tarafından Tarih-i Harb-i Bahri Şubesi Müdür Vekilliği'ne atandı. Bu atamayı önemli bir fırsat olarak değerlendiren Kıdemli Yüzbaşı Fevzi, Türk Denizcilik Tarihi alanında yoğunlaşarak, "Deniz Muharebeleri ve Kırım Harbi" isimli ilk eserini kaleme aldı.[46]

1926'da okul komutanlığına Binbaşı Hasan Neşet Osman (Şelen) Bey getirildi.[47] Hasan Neşet Osman Bey döneminde aynı uygulamalar sürdürüldü. Öğrencilere meslekî bilginin yanı sıra genel kültür dersleri de verildi. Beden eğitimi, kara ve deniz sporları gibi uygulamalı derslere ayrıca özen gösterildi. Pazartesi, Perşembe öğleden

---

Atatürk'ün Hamidiye Kruvazörü ile gerçekleştirdiği Karadeniz seyahatinin detayları için Bkz. Ahmet Güleryüz, *Hamidiye Mecidiye Kruvazörler*, İstanbul: Denizler Kitabevi, 2009, 33-34.

38 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* I-23.

39 Erdoğan Oran, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekaleti*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2012, 202.

40 *Cumhuriyet*, "Bahriyemizin İhyası", 28.06.1925, 1.

41 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 16, 210-211. (25.03 1341).

42 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz,* 25.

43 İzzet Öztoprak, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu", *Atatürk Ansiklopedisi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2020, 2.

44 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* I-23.

45 BCA. 30-10-0-0/16-91-17.

46 Evren Mercan, "Deniz Harp Tarihçisi Bir Bahriyeli: Hüseyin Fevzi Kurtoğlu", *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi 2*, 1 (2021), 20.

47 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* II-8.

sonra, Cuma günleri ise tümüyle müzik, eğlence ve çeşitli spor dallarıyla geçirilirdi. Bahriye Mektebi'ndeki bu düzen ve uygulamalar 16 Ocak 1928'de Bahriye Vekâleti'nin kaldırılmasına kadar devam etti.[48]

21 Haziran 1927'de Bahriye Mektebi öğretmenlerine yönelik bir kanun çıkarıldı. Kanuna göre, bahriye mekteplerindeki eğitim-öğretim faaliyetleri, mektep gemilerindeki bahriye zabitanı arasından muallimlik sınıfına ayrılanlar ya da muayyen bir zaman için mukavele ile istihdam edilen sivil öğretmenler tarafından gerçekleştirilirdi. Mekteplerde ya da mektep gemilerinde bulunan zabitlerden öğretmen sınıfına geçmek isteyenler Bahriye Vekâleti'nin tensibi ile mevcut rütbelerini muhafaza ederek göreve başlardı. Öğretmen sınıfına mensup zabitler Bahriye Vekaleti tarafından tanzim kılınan talimatname çerçevesinde 5 senede bir terfi ederdi. Ayrıca öğretmen sınıfına nakledilen zabitlerin hizmet süreleri olan 20 yılı doldurmadıkça istifaları kabul edilmeyecekti. Okullardaki meslek dersleri öğretmen sınıfı haricindeki zabitler tarafından gerçekleştirilecekti. Bahriye mektebine dışarıdan alınacak sivil öğretmenlerine başlangıçta 1700 kuruş maaş tahsis edilecekti. Sivil öğretmenlerin maaşı kadro derecelerine paralel bir şekilde 5000 kuruşa kadar yükselecekti. Sivil öğretmenler üç ay önceden haber vermek şartıyla her zaman istifa edebilirdi. Mektep gemilerinde hizmet veren sivil muallimlere taamiye (yemek) verilirdi.[49] Bahriye Mektebi öğretmenleri hakkında detaylı bilgiler sunan bu kanun 1 Haziran 1929'da ilga edildi.[50]

2.2. Bahriye Mektebi'nden Deniz Lisesi ve Deniz Harp Okulu'na Geçiş Süreci

Bahriye Vekâleti'nin kaldırılmasından bir süre sonra okul komutanlığına Kaymakam Emin Mehmet Esat (Yüce) Bey atandı.[51] Vekâletin kaldırılması yeni düzenlemeleri beraberinde getirdi. Deniz Kuvvetlerine ilişkin idarî hizmetler Millî Savunma Bakanlığı'na bağlı Deniz Müsteşarları tarafından yürütülürken, eğitime dair hususlar ise Genelkurmay Başkanlığı tarafından üstlenildi. Böylelikle subay yetiştirmede Kara Harp Okulu'na paralel bir sistem uygulanmaya başlandı. Tek sistem subay yetiştirme maksadı Deniz Harp Okulu'ndaki eğitim sistemini dönüştürdü. Bu minvalde 27 Mayıs 1928'de Genelkurmay Başkanlığı'nın emriyle Bahriye Mektebi Haziran ayından itibaren "Deniz Lisesi" adını aldı. Bu emirle Heybeliada'da yer alan binaların tamamı liseye bırakıldı. Deniz Harp Okulu ise Kasımpaşa'ya taşınarak "Deniz Harp Mektebi Çekirdekliği" adıyla eğitime devam etti. Bu emrin yayınlanmasından sonra Deniz Lisesi eğitim sisteminde köklü değişiklikler meydana geldi. Makine, güverte ve levazım şeklinde ayrılan ihtisas sistemi sonlandırılarak tüm okul standart hale getirildi. Sınıf mevcutlarını yeniden düzenlemek için sivil okullardan ara sınıflara öğrenci alındı. Son sınıfta okuyan öğrencilerden başarılı olanlar doğrudan gemilere ve fabrikalara gönderilerek erken terfi imkânı elde etmeleri sağlandı. Ayrıca eğitim süresi Deniz Lisesi'nde üç, Deniz Harp Okulu'nda iki buçuk yıl olmak üzere toplamda beş buçuk yıla çıkarıldı.[52] 1929 yılında Deniz Kuvvetlerinden mühendis rütbesi kaldırıldı. Kara Harp Okulu öğrencileri bu yıldan itibaren bugünkü asteğmen karşılığı olan "Zabit Vekili" rütbesi ile mezun olmaya başladı. Deniz Harp Okulu mezunlarına ise "Asteğmen" rütbesi verildi ve mezunlar bu rütbelerle dokuz ay süren meslek kurslarına katıldı.[53] 1929 yılı Cumhuriyet Bayramı yıldönümü münasebetiyle yapılacak merasime Deniz Mektepleri talebeleri de katıldı.[54]

7 Eylül 1930 yılında okul komutanlığına Kaymakam Ali Rıza Hasan Bey getirildi.[55] Aynı yıl Kasımpaşa'da yer alan Deniz Harp Mektebi'nin okul gereksinimlerini karşılayamadığından Heybeliada'ya nakledilmesine karar verildi. Kasımpaşa'daki eski Bahriye Nezareti binasında toplamda iki yıl dört ay (Haziran 1928-Ekim 1930) eğitim veren Deniz Harp Mektebi'nin,[56] Heybeliada Deniz Lisesi'ne naklinin yağmur mevsimleri başlamadan en kısa sürede gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı. Ayrıca Deniz Harp Mektebi'nin kuralları Deniz Lisesi öğrencilerine uygun düşmeyeceğinden harp mektebi ile lise talebeleri için ayrı talimatlar hazırlanması, mektep bina ve

48 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* I-24; Bahriye Nezareti hakkında detaylı bilgi için Bkz. Ali İhsan Gencer, "Bahriye Nezareti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, Cilt 4, 511-512.

49 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 19, 238. (21.06.1927).
Sivil öğretmen maaşları kıdemlerine göre şu şekilde artış gösterecekti: dördüncü sene sonunda 2000 kuruş, yedinci sene sonunda 2300 kuruş, onuncu sene sonunda 2600 kuruş, on üçüncü sene sonunda 2900 kuruş, on altıncı sene sonunda 3200 kuruş, on sekizinci sene sonunda 3500 kuruş, yirminci sene sonunda 3800 kuruş, yirmi ikinci sene sonunda 4100 kuruş, yirmi dördüncü sene sonunda 4400 kuruş, yirmi altıncı sene sonunda 4700 kuruş, yirmi sekizinci sene sonunda 5000 kuruş.

50 T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 10, 66. (01.06.1929).

51 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* II-8.

52 Levent Kırca, *Atatürk Döneminde Deniz Lisesi Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2008, 35-36.

53 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* I-24.

54 LDGAM, Ktn.:1929-24, Gmn.:40, Bn.:1.

55 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* II-8.

56 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz*, 28.

müştemilatında gereken tadilatların yapılması, her iki okulda hali hazırda bulunan öğretmenlerin uygun şekilde taksim edilmesi kararlaştırıldı.[57] Bu suretle Heybeliada'ya nakledilen Deniz Harp Mektebi, Deniz Lisesi ile birleştirildi ve mektebin adı "Deniz Harp Mektebi ve Lisesi" şeklinde düzenlendi.[58] Böylelikle yükseköğretim (mektep) ile lise aynı müdürlük altında birleşti. Bu tarihten sonra Deniz Lisesi'ni bitirenler direk Harp Okulu öğrencisi sayıldı. Kendilerine özel bir diploma töreni yapılan ve bu törende meç adı verilen küçük kılıç ile kordon kuşanan öğrencilerden diploma almaya hak kazananlar beyaz sırma yerine sarı sırma takmaya başladı. Diploma alan öğrenciler okul idaresi tarafından törenle okul gemisine uğurlanırdı. Hamidiye Kruvazörü, alay sancaklarıyla donatılır okul önünde demirlenir ve öğrenciler tören ardından filikalarla bu gemiye gelirdi. Bu sırada okulun diğer öğrencileri okul önünde yer alan rıhtımda çimavira yaparak öğrencileri selamlardı. Genelkurmay Başkanlığı, liseyi bitiren öğrenciler arasından zaman zaman askerî doktor, askerî mühendis, askerî hâkim ve levazım subayı yetiştirmek için talepte bulunurdu. Böyle durumlarda okul idaresi gerekli öğrencileri seçerek bunları gemiye değil üniversitelere sevk ederdi.[59] Bu yıllarda Deniz Harp Okulu talebelerinin eğitim öğretim programları incelendiğinde Makine bölümü talebeleri; Riyaziye, Tabiyat, Elektrik, İngilizce, Makine, Gemi İnşa, Kimya, Resim Makine, İdman ve Askerlik dersleri görüyordu. Güverte bölümü talebeleri ise; Riyaziye, Mekanik, Kimya, Elektrik, Deniz Tabiyesi, Deniz Tarihi, Seyrüsefain, Gemicilik, Askerî Malumat, Makine, İnşaiye, Topçuluk ve yabancı dil derslerini alıyordu.[60]

1931'de okul komutanlığına vekâleten Binbaşı Mehmet Fuat ile Yahya Bey atandı. [61] Bu yıllarda Deniz mektepleri de dahil olmak üzere askerî okullara girmek isteyen öğrenci sayısında azalma olduğu görüldü. Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Çakmak Milli Müdafaa Vekâleti'ne arz edilen bu husus karşısında bazı tedbirlerin alınmasını uygun gördü. Genelkurmay Başkanı, öğrencilerin askerî mektepleri talep etmemesinde hem anti militarist propagandaların hem de ordu mensuplarının askerlik müşkülatı hakkında farkında olarak ya da olmayarak yaptıkları konuşmaların etkili olduğunu dile getirdi. Ayrıca ordunun membaını oluşturan milletin ve ordu mensuplarının millet, memleket hakkındaki duygularının arttırılmasına özen gösterilmesini talep etti. Sivil mekteplerde talebelerin askerliğe ve zabitliğe hevesinin arttırılmasını, mekteplere tayin edilecek öğretmenlerin seçimine özen gösterilmesini arzulayan Fevzi Çakmak, birlik kumandanlarının körpe zihinlerde oluşabilecek aksi düşüncelere karşı millî vazifelerini hakkıyla kavrayacak nesiller yetiştirilmesinde mühim bir rol üstlendiğini vurguladı. Kolordulardan bu doğrultuda yürütülecek askerî tedrisat programının neticelerine dair üç ayda bir rapor verilmesi arz edildi.[62]

1930'lu yıllar itibarıyla Deniz Harp Okulu'na tayin edilen öğretmenlerin branşlarında yetkin kimseler olmasına ve okulda ihtiyaç duyulan alanlarda kadro imkânının sağlanmasına özen gösterildi. 1931'de Deniz Harp Akademisi'nde görevlendirilmek, Tabiye, Sevkülceyş ve Harp Tarihi gibi branşlarda ders vermek üzere Almanya'dan uzmanların getirilmesine karar verildi.[63] Yabancı dil eğitimi, Yüksek Makine Öğretmenliği gibi alanlarda da yabancı uzmanlardan faydalanıldı.[64] 1930'lu yıllar boyunca Deniz Harp Okulu'na yurtdışından çeşitli branşlarda uzmanlar getirildi. 3 yıllık sözleşme ile okulda görevlendirilen bu uzmanların sözleşmeleri gerektiğinde uzatılarak, maaşlarında güncellemeler yapıldı.[65]

1931 yılındaki önemli gelişmelerden biri de Deniz Harp Okulu'yla özdeşleşmiş olan "seyircilik kursu"nun başlatılması oldu. İlki 16 Teşrinievvel 1931'de düzenlenen seyir kursları aracılığıyla deniz güverte mülazımlığına terfi eden öğrencilerin seyrüsefain vapurlarında staj görmeleri kararlaştırıldı. Öğrencilerin limanları daha yakından tanıma imkânı bulacağı bu ilk seyirin toplam 3 ay süreyle yarısı Akdeniz yarısı da Karadeniz'de gerçekleştirilmesi ve 1931'den sonra her yıl düzenli bir şekilde aynı tarihte başlatılması vurgulandı.[66] 1931'de yapılan ilk seyirde öğrencilere iki kıdemli zabitin refakat etmesi kararlaştırılarak bu görev için Donanma Komutanlığı'ndan Kıdemli

57 LDGAM, Ktn.:1930-25, Gmn.:77, Bn.:1.
58 LDGAM, Ktn.:1930-26, Gmn.:45, Bn.:1.
59 Kırca, *Atatürk Döneminde Deniz,* 42.
60 Deniz Harp Okulu Dekanlığı Arşivi, Dolap 5A, Raf 1.
61 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz,* II-8.
62 LDGAM, Ktn.:1931-10, Gmn.:97, Bn.:1.
63 BCA.30-18-1-2/24-72-18; BCA. 30-18-1-2/24-71-6.
64 BCA.30-18-1-2/70-98-1; BCA. 30-18-1-2/19-30-14.
65 BCA. 30-18-1-2/45-37-11; BCA. 30-18-1-2/34-17-6; BCA. 30-18-1-2/37-42-12; BCA. 30-18-1-2/65-48-18; BCA. 30-18-1-2/55-49-6; BCA. 30-18-1-2/17-3-15; BCA. 30-18-1-2/15-76-8.
66 LDGAM, Ktn.:1931-35, Gmn.:86, Bn.:1

Yüzbaşı Kemalettin Halil ve Filotilla Komutanlığı emrinden Yüzbaşı Ekrem Cafer Efendiler atandı.[67] Yurtiçi ve yurtdışında gerçekleştirilen seyirlerle talebenin meslekî yetkinliği arttırılırdı. Benzer şekilde yabancı mektep gemileri de Türkiye'yi ziyaret ederdi.[68] 1930'lu yıllarda Japon gemisi ile İsveç okul gemisi Türkiye'ye geldiklerinde Deniz Harp Okulu'nu ziyaret etti.[69] 1931'de ise Danimarka Niel Juel mektep gemisi komutanı, askerî personeli ve talebeleri Heybeliada Deniz Harp Okulu'nu ziyaret etti. Bu ziyaret hasebiyle Harp Okulu'nda bir çay ziyafeti tertip edildi.[70]

Binbaşı Mehmet Fuat Bey'den sonra 1932 yılında görevi Yarbay Hidayet Bosut devraldı.[71] 1933 yılında Ordu Subaylarına Mahsus Terfi Kanunu ile terfilerin her yıl 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda yapılması kararlaştırıldı. Bu kanuna uygun olarak 1933 yılı mezunlarından sonra Deniz Harp Okulu'nun üçüncü dönemindeki eğitim iki ay azaltılarak 30 Ağustos'a denk getirildi ve öğrenciler Asteğmen rütbesi ile mezun oldu.[72] 1933-1934 ders döneminde Deniz Harp Okulu Harp I. sınıf öğrencilerine, Gemicilik, Seyir, Silah, Topçuluk, Makine, Torpido, Gemi Malumatı, Telsiz-İşaret gibi dersler okutuluyordu. Harp II. sınıf öğrencilerine ise Askerlik, Beden Eğitimi, Gemicilik, Seyir, Topçuluk, Makine, Mekanik, Gemi İnşa, Elektrik, Matematik, Kimya, İngilizce, Deniz Tabiyesi, Deniz Harp Tarihi dersleri veriliyordu.[73]

1934 yılı Haziran ayında okul komutanlığına Yarbay Bilal Taluğ atandı.[74] Aynı yıl Deniz Harp Okulu'nu başarıyla tamamlayan öğrencilerden bazıları mühendislik eğitimi almak üzere Almanya'ya gönderildi.[75] İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Atatürk'ü ziyaretleri kapsamında 27 Haziran 1934'te Ertuğrul Yatı ile Marmara Denizi'nde gerçekleştirilen gezi sonunda gemi Heybeliada önlerine demirlendi. Atatürk ile İran Şahı Deniz Harp Okulu ve Lisesi'ni gezdikten sonra Şah okul önünde demirli bulunan denizaltının dalışını izlemek istedi. Sakarya motoruyla denizaltının yanına giden İran Şahı'nın "Dal" emri ile dalış yapan denizaltı bir süre sonra satha çıktı. Deniz Harp Okulu önünde gerçekleşen bu kısa dalış İran Şah'ının çok hoşuna gitti ve Atatürk'ü tebrik etti.[76] Aynı yıl öğrencilerin denizcilik mesleğine daha uygun bir şekilde yetiştirilmesi için Fevzi Çakmak tarafından yelkenli bir mektep gemisinin tedarik edilmesi istendi. Fevzi Paşa, bu maksatla son dönemde yapılan Alman mektep gemileri ile diğer bahriyelere ait gemileri teçhizatının, vasıflarının incelenmesini ve bunları yapan firmalarla iletişim kurulmasını talep etti. Bu hususlar sağlandıktan sonra elde edilen bilgiler göz önüne alınarak ihtiyaca uygun bir yelkenli mektep gemisinin tedarik edilmesi muvafık görüldü.[77] Fevzi Paşa'nın emri üzerine İngiliz, Fransız ve Alman mektep gemileriyle bunları inşa eden fabrikalar hakkında gerekli inceleme yapıldı. Tahkikat neticesinde İngiliz bahriyesinde mektep gemisi namıyla bir gemiye rastlanmadığı, Fransız mektep gemisi hakkında da bir malumat bulunamadığı fakat Almanya'dan bilgi elde edildiği görüldü. Almanların 1932'de batan "Niobe" adlı gemi yerine Hamburg'ta "Bloh. U. Voss" fabrikasına inşa ettirdiği "Gorch Fock" adındaki mektep gemisi hakkında oldukça teferruatlı bilgilere ulaşıldı. Niobe mektep gemisinin uğradığı felaketten sonra inşa edilen bu yeni gemi her türlü emniyete uygun şekilde inşa edilmişti. Deniz İmalat Şube Müdürlüğü verdiği raporda, bu gemiyi model alarak kendi ihtiyaçlarımıza uygun bir şekilde düzenledikten sonra bir yelkenli geminin tedarik edilebileceğini belirtti.[78] Bunun üzerine Hamidiye Gemi Kumandanı'ndan konuyla alakalı görüş talep edildi. Hamidiye Gemi Kumandanı, yelkenciliğin birkaç aylık sürede halledilemeyeceğini aksine seneler gerektiren tecrübe istediğini ve yelkenli mektep gemisine taraftar olmadığını ifade etti. Kumandan, yelkenli gemi tedariki yerine mektep gemilerinde bulunan filikalarla yelken talimlerinin yapılabileceğini ve bunun çok daha faydalı olacağını belirtti. Ayrıca bu işte oldukça ileri olan İngiltere'nin dahi yelkenli gemi kullanmadığını, memleketin iktisaden zor günler geçirdiği bir dönemde yeni gemiye ayrılacak bütçenin ufak bir kısmı ile Gölcük'te bekleyen Hamidiye'nin tamirinin

67 LDGAM, Ktn.:1931-35, Gmn.:86, Bn.:3, 5.

68 Nitekim 1929'da İngiliz tayyare gemisi Türkiye'ye gelerek Fener Adası dolaylarında bir uçuş manevrası düzenledi. Manevraya kara ve deniz zabitlerinin katılımı sağlandı. Bkz. LDGAM, Ktn.:1929-16, Gmn.:51, Bn.:1.

69 Kırca, *Atatürk Döneminde Deniz,* 42.

70 BCA. 524/219063-212430-110; BCA. 524/219063-212430-111; BCA. 524/219063-212430-112; DBTDA 219063-212430-111; DBTDA 219063-212430-112; DBTDA 219063-212430-110; DBTDA 219069-212436-9.

71 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz*, II-8.

72 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz*, I-25.

73 Deniz Harp Okulu Dekanlığı Arşivi, Dolap 2B, Raf I, Cilt I.

74 Çoker, *Deniz Harp Okulumuz*, II-8.

75 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz*, 29.

76 *Ayın Tarihi*, "İstanbul'da İkinci Gün", No. 7, Temmuz 1934, s. 39; Afif Büyüktuğrul, *Büyük Atamız ve Türk Denizciliği,* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1969, 219.

77 LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:23, 25.

78 Gorch Fock adlı yelkenli geminin teknik özellikleri ve detayları hakkında Bkz. LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.: 15, 21

daha isabetli bir iş olacağını dile getirdi.[79] Harp Filosu Kumandanı da benzer bir görüş beyan ederek, yeni gemiye ayrılacak bütçe ile ihtiyat filo gemilerinin hepsinin tamirinin gerçekleştirilebileceği, Hamidiye'nin açık denizlere çıkabilecek hale getirilebileceğini ve böylelikle talebenin zarurî ihtiyaçlarının karşılanabileceğini savundu.[80] Bu görüşler doğrultusunda Fevzi Paşa yelkenli mektep gemi mevzusunu erteledi. Yelkenli mektep gemi tedarikinin daha müsait dönemlerde fırsat yakalandığında değerlendirilebileceğini, bunun yerine acil ve mübrem ihtiyaçların giderilmesi gerektiğini vurguladı.[81]

2.3. Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesi Komutanlığı'na Geçiş Süreci

1935'te yeni bir düzenleme ile okul, "Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesi Komutanlığı"na dönüştürüldü.[82] Bu yıllarda Deniz Harp Okulu ve Lisesi tek komutan ve karargâh tarafından aynı çatı altında yönetiliyordu. Okul idarî kadrosu eğitimci subay ve öğretmenlerden oluşuyordu. Terbiyeci vasfı ile her sınıfın başında bir sınıf subayı (binbaşı) ve yardımcıları (yüzbaşı) yer alıyordu. Bu subaylar öğrencilerin günlük hayatını kontrol eder, onlara denizcilik sevgisi aşılar, temiz, disiplinli ve vatansever bir deniz subayı olarak yetişmelerine katkıda bulunurlardı. Ayrıca talebenin taburunu komuta eder, izin, maaş, ceza ve mükâfatlarıyla ilgilenirlerdi. Subay ve sivil öğretmenler daha çok liselerdeki derslere girer, harp okulu dersleri ise tamamen meslekî nitelikte olduğundan subaylar tarafından yürütülürdü.[83] Deniz Lisesi öğrencilerinin ders içerikleri sivil okullarla benzerlik göstermesine rağmen, gündelik hayat askerliğe uygun bir şekilde düzenlenirdi. Öğrencilerin dershaneye, yatakhaneye ya da yemekhaneye girişleri taburla ve komuta altında gerçekleşir, saç tuvaletleri, ayakkabı boyaları, üniformaları gibi hususları denetleyen "Muayene ve Denetleme Taburları" bulunurdu. Şekil disiplini dışında birtakım temel askerlik bilgileri düzenli olarak denetlenir, okul ve sağlık nöbetleri de öğrenciler tarafından tutulurdu. Nöbetçi öğrenciler mutlaka kollarına özel işaret takardı. Sağlık nöbeti tutan öğrenci, revir faaliyetlerini düzenler, hasta öğrencileri deftere kaydederek doktor muayenesine çıkarır, muayene neticesini nöbetçi ve sınıf subaylarına iletirdi. Okulda nöbet tutan öğrenci ise, taburlara, kumanyaya, kumanyanın mevcuda uygun şekilde dağıtılıp dağıtılmadığına bakardı. Nöbetçiler son sınıftaki öğrencilerden sırayla seçilirdi. 1935'te yayınlanan "14455 Numaralı Ordu Kıyafet Kararnamesi Tadilleri ve Buna Ait Kararname" ile Deniz Lisesi öğrencilerinin kıyafetlerinde birtakım değişiklikler yapıldı. Kararname gereği öğrencilerin siyah kıyafetlerinin kollarında yer alan işaretler kaldırılarak yakaya takılan işaretler getirilirken, beyaz elbiselerin omuzlarında bulunan apoletler yerine de yakaya işaretler takılması zorunlu tutuldu. Bu kararname ile öğrenciler sınıf numarası da taşımaya başladı. Deniz Lisesi öğrencileri yazın beyaz renk, kış aylarında ise siyah renk resmî elbise giymekle mükellefti. Öğrenciler izin günlerinde sivil kıyafetlerini giyinemezdi.[84]

1935 yılında Heybeliada Deniz Harp Okulu'na Atatürk heykeli dikildi. Büstün Amiral Şükrü Okan tarafından açılışının ardından komutanlar, öğretmenler ve talebeler tarafından çeşitli söylevler verildi. Resmî geçit ardından törene bir çay ziyafeti ile son verildi.[85] Aynı yıl Genelkurmay Başkanlığı'nın buyruğuyla Deniz Harp Mektebi ve Lisesi ile donanmaya sıhhî teftiş yapıldı. Teftiş neticesinde oluşturulan raporda mektep koğuşlarının dönem şartlarına uygun olduğu fakat revirlerin güneş, deniz gören ve havadar yerlerde olması gerektiği ifade edildi. Ayrıca mektebin bulunduğu adada askerî ve mülkî bir hastane olmadığı, ciddi bir hastalık durumunda öğrencilerin dışarıya sevk edildiğine dikkat çekildi. Bu sebeple mektep komutanlığına en az 6 odalı bir mektep hastanesinin yapılmasını, bu hastanede başka işlerde kullanılmamak üzere en az iki hekim, bir hastabakıcı, bir sivil hizmetçi ve 3 asker hademenin yer alması gerektiği vurgulandı. Raporda yemeklerin yeterli ve kâfi olduğu ifade edilirken mektepte sıcak bir hamam olursa çocukların daha iyi temizleneceği, yüzme ve diğer mektep sporlarının hekim gözetiminde yapılması tavsiye edildi. Son olarak mektebe haftada 3 gün yerine her gün diş hekimi gelmesinin daha faydalı olacağı belirtildi.[86]

Bu dönemde Deniz Harp Okulu ve Lisesi'nin idaresinde ve öğretim sisteminde sık sık değişiklikler yapıldı. 1935-1938 yıllarında okulun komutanlığını yapan Albay Ertuğrul Ertuğrul döneminde okula yeni dershaneler ilave

79 LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:15
80 LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:8
81 LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:3
82 Esra Güngör, *Cumhuriyet Döneminde Heybeliada (1923'ten Günümüze),* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2013, 54; Levent Kırca, *Atatürk Döneminde Deniz Lisesi Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2008, 38.
83 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz*, 30.
84 Kırca, *Atatürk Döneminde Deniz,* 40-41.
85 *Akşam*, "Heybeli Deniz Harp Okulunda Atatürk Heykeli", 24 Teşrinsani 1935,1.
86 LDGAM, Ktn.:1934-108, Gmn.:5, Bn.:1,2

edildi ve laboratuvarların sayısı arttırıldı.[87] Okulda elektrikli bir laboratuvar kurulmasını isteyen Albay Ertuğrul, bu husus hakkında Deniz Müsteşarlığı ile irtibat kurarak İstanbul'da eski fabrikalardaki hurda ambarlarından temin edilecek elektrik malzemesi ile ekonomik bir şekilde bu ihtiyacın karşılanabileceğini dile getirdi.[88] Okulun diğer eksikliklerine de değinen Albay Ertuğrul laboratuvarlarda yeterli malzeme bulunmadığını, lise sınıflarında bazı kitapların eksik, yüksek sınıflarda ise kitap sayısının daha az ve sınırlı olduğunu, öğretmenlere notlar yazdırılarak kitap eksikliklerinin giderilebileceğini önerdi. Albay Ertuğrul, okula ayrılan ödeneğin arttırılması gerektiği kanısındaydı.[89] Ertuğrul'un komutanlığı döneminde Yüzbaşı Afif Büyüktuğrul Deniz Harp Mektebi'ne Denizaltıcılık dersleri vermek üzere tayin edildi.[90] Yıldönümü kutlama geleneği de Albay Ertuğrul Ertuğrul tarafından başlatıldı.[91] 1936 yılında Deniz Harp Okulu'nun sene-i devriye kutlamaları çerçevesinde okul komutanı Albay Ertuğrul Türk denizciliğinin tarihçesinden kısaca bahsetti. Mektebin cumhuriyet devrine kadar geçirdiği değişimleri ve cumhuriyet dönemindeki gelişimini şükranla yâd ederek sözü en yaşlı, en eski mezuna bıraktı.[92] Yıldönümü merasimleri Atatürk'ün vefat ettiği 1938 yılı ve okulun Mersin'e taşındığı dönem dışında her yıl kutlanmaya devam etti. Bu dönemde spor faaliyetlerine de oldukça önem veriliyordu. Okullar arası çeşitli spor müsabakaları ve yarışlar düzenlenerek öğrencilerin katılımı teşvik ediliyordu.[93] 1930'lı yıllar boyunca Deniz Harp Okulu öğrencilerinin neredeyse tüm millî bayramlar ve önemli günlerde tertip edilen törenlerde yer aldığı görüldü. Cumhuriyet Bayramı[94], 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı[95], 30 Ağustos Zafer Bayramı[96], Denizciler Bayramı[97], Preveze kutlamaları[98] ve İstanbul'un kurtuluşu[99] gibi Türk tarihinin adeta birer yadigârı olan millî bayramlar bu çerçevede zikredilebilir.

1936 yılında Deniz Lisesi'nden mezun olan 40 yarsubay donanmaya dahil oldu. Diploma töreninde söz alan okul komutanı Albay Ertuğrul yeni mezunlara seslenerek iyi temennilerde bulundu.[100] Aynı yıl Deniz Harp Okulu ve Lisesi'ne bir törenle alay sancağı verildi ve böylelikle okul, alay sayıldı.[101] 1937'de Deniz Lisesi'nden mezun olan öğrenciler okul komutanı Albay Ertuğrul tarafından staj görmeleri için Hamidiye Kruvazörüne teslim edildi. Hamidiye Kruvazöründe bir asker gibi vazife alacak genç denizciler stajlarını tamamladıktan sonra donanmaya katılacaktı.[102] 16 Aralık 1937 tarihinde çıkarılan 3280 sayılı yasa ile askerî öğrencilerden lise ve yüksek tahsilde başarısız olanların muamele memuru yapılması kararlaştırıldı.[103]

2 Mayıs 1938'de, Cumhurbaşkanı adına Donanma Komutanı Şükrü Okan tarafından Deniz Harp Okulu'na Alay Sancağı verildi.[104] 1938 yılı mezunları da benzer şekilde okul komutanı Albay Ertuğrul tarafından Hamidiye Kruvazörü'ne yolculandı.[105] 1938'de ayrıca Hamidiye Kruvazörü Okulu Gemisi ile Cumhuriyet devrinde ilk defa yabancı sularda seyire çıkıldı. 4 Haziran 1938'de İstanbul'dan hareket eden gemi Girit Hanya Limanı'na, İskenderiye Limanı'na ve Kıbrıs Magosa Limanı'na uğradı. Kur. Yb. Necati Özdeniz komutasında yapılan bu ilk

87 Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin", 11.
88 LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:460
89 LDGAM, Ktn.:1930-92, Gmn.:3, Bn.:65
90 LDGAM, Ktn.:1936-147, Gmn.:7, Bn.:51
91 Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin",11.
92 1936 yılı sen-i devriye kutlamaları hakkında Bkz. *Kurun*, "Mektebin En Eski Mezunlarının Bulunduğu Tören Çok Parlak Oldu", 19 İkinciteşrin 1936.
93 İktisat vekili Celal Bayar, Milli Müdafaa Vekâleti'nden 2 Ağustos 1936'da icra edilecek deniz yarışlarına donanmanın ve Deniz Harp Mektebi'nin katılmasını arz etti. Bkz. LDGAM, Ktn.:1936-136, Gmn.:3, Bn.:24
94 *Milliyet,* "Ankara'da ve İstanbul'da ve Vilayetlerde Yapılan Merasim Tafsilatı", 31 Teşrinevvel 1931, 1.
95 1936 yılında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına Deniz Harp Okulu'nun tam kadro ile katıldığı görüldü. Bkz. Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin", 11.
96 *Vakit,* "Zafer ve Halas Günü", 31 Ağustos 1932, 5; *Tan*, "Dün Bütün Türkiye En Ünlü ve Şerefli Bayramını Kutladı", 31.08.1935, 10; *Son Posta,* "Bütün Türkiye Kahraman Ordusunu Selamladı", 31 Ağustos 1936, 5; *Tan*, "30 Ağustos Bayramımız Büyük Merasimle Kutlandı", 31.08.1937, 8.
97 1936 yılında Deniz Harp Okulu öğrencileri Denizciler Bayramı için gerçekleştirilen törene katılarak Lozan'da kazanılan deniz erginliğinin 10. yılı münasebetiyle Taksim'deki Cumhuriyet Anıtı'na çelenk koyacak, söylevler okuyacak ve denizciler saygıyla anılacaktı. Bkz. LDGAM, Ktn.:1930-90, Gmn.:1, Bn.:210; LDGAM, Ktn.:1930-90, Gmn.:1, Bn.:211-1.
98 *Akşam Postası,* "Barbaros İhtifali", 27.09.1938, 2.
99 *Kurun Gazetesi,* İstanbul'un 12. Kurtuluş Yıldönümü Dün Törenle Kutlandı", 7 Birinciteşrin 1935, 3; *Tan,* İstanbul'un Kurtuluş Günü Dün Kutlandı", 07.10.1935, 9.
100 *Tan,* "Genç Deniz Subaylarımıza Diplomaları Merasimle Verildi", 06.09.1936, 9.
101 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz*, 30.
102 *Akşam,* "Deniz Harp Sınıfına 50 Genç İltihak Etti", 2 Mayıs 1937, 4; *Tan,* "Deniz Lisesinde Dünkü Merasim", 02.05.1937, 10.
103 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz*, 29.
104 Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin",14.
105 *Tan,* "Deniz Lisesinden Mezun 44 Gence Diplomaları Verildi", 3 Mayıs 1938, 9; *Cumhuriyet,* "Harp Okulu ile Hamidiyeye Merasimle Sancak Verildi", 3 Mayıs 1938, 5; *Son Posta*, Deniz Harp Okulunda Dünkü Merasim", 3 Mayıs 1938, 9.

eğitim gezisi genç subaylarda faydalı izlenimler, deneyimler oluşturdu.[106] Deniz Harp Okulu'na öğretmen tayinleri 1938 yılında da devam etti. Bu dönemde Almanca öğretmeni eksikliği nedeniyle yüksek sınıflarda Almanca okutulamadığından ücreti Deniz Müzesi kadrosundan verilmek üzere 21.09.1938'de okula bir Almanca öğretmeni alınacağı ilân edildi.[107] İstanbul Üniversitesi'nde Tarih Doçenti iken 1937 yılında kendi isteğiyle görevinden ayrılan Akdes Nimet Kurat bu vazifeye talip oldu.[108] Yeni tayin edilen eğitimcilerle birlikte akademik anlamda güçlenen Deniz Harp Okulu'nun 1938-1939 yıllarına ait ders programı şu şekilde idi: Harp I. sınıf öğrencileri, Teknik Resim, Makine, Mekanik, Termodinamik, Elektrik, Matematik, Kimya, İngilizce, Konuşma, Fabrika, Makine-Kazan Bakımı, Askerlik ve Hukuk, Beden Eğitimi, Piyadecilik-Askerlik, Gemi İnşa derslerini görüyor, Harp II. sınıf öğrencileri ise, Makine, Beden Eğitimi, Teknik Resim, Mekanik, Termodinamik, Gemi İnşa, Elektrik, Matematik, Kimya, İngilizce, Askerlik ve Hukuk derslerini alıyordu.[109]

Deniz Müsteşarlığı döneminde planlanan diğer önemli gelişmelerden biri de genç deniz subaylarının devlet tarafından bir sınav aracılığıyla seçilerek yabancı donanmalara gönderilmesi fikri oldu. Bu uygulama ilerleyen yıllarda deniz subaylarının yabancı devlet üniversitelerinde okuyarak yüksek mühendis olabilmeleri için genişletildi. Ayrıca inşaiye sınıfı subaylarının yetiştirilmesine de özen gösterildi. Belli bir eğitimden geçtikten sonra makine sınıfı öğrencilerinin birinci, ikinci ve üçüncüleri inşaiye subay adaylığına ayrılır ve öğrenimlerine inşaiye sınıfında devam ederdi. Bu sınıfta yer alan öğrencilere gemi yapma hesapları öğretilir ve hemen hemen yüksek mühendislik seviyesinde okutulurlardı. İnşaiye sınıfı öğrencileri subay olduktan sonra Deniz Kuvvetlerine ait fabrikalarda çeşitli branşlarda çalışır, onarımlara rehberlik ederlerdi. Öğrencilerin yalnızca teorik olarak değil, pratik uygulamalarda da ilerlemesine önem verildi. Bu maksatla öğrenciler Hollanda ve İtalya'da yaptırılmakta olan savaş gemilerimize de nezaret ettirildi. Bu uygulamaların devamı günümüze Deniz Harp Okulu bünyesinde Gemi İnşa dalının kurulması şeklinde yansıdı.[110] 1938 yılının en önemli hadiselerinden biri kuşkusuz ki Türkiye Cumhuriyeti'nin banisi Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı oldu. Atatürk, yaşamı boyunca Türk donanmasını güçlendirmek için kısıtlı imkânlarla gayretli çalışmalar yürütmüştü.[111] Atatürk'ün naaşının İstanbul'dan İzmit'e kadar donanma vasıtasıyla taşınması kararı kesinleşince Türk donanması Atatürk'e karşı nihaî vazifesini yerine getirmek üzere harekete geçti. Atatürk'ün son yolculuğuna uğurlandığı bu duygusal veda, donanmanın şükran dolu, kusursuz merasimiyle sona erdi.[112]

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti'nin en köklü eğitim kurumlarından birisi olan Deniz Harp Okulu, kuruluşunun ardından Osmanlı denizcilik ve bahriye teşkilatındaki gelişmelere paralel olarak bazı değişim ve dönüşümlere uğradı. Bu süreçte sürekli büyüme ve ilerleme kaydeden mektep, I. Dünya Harbi'nden sonra imzalanan Mondros Mütarekesi ile öğrenci alımını durdurmak zorunda kaldı. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Osmanlı donanması müttefik devletlerin kontrolü altına girdiğinden Bahriye Nezareti faaliyet dışı kalmış, Deniz Kuvvetlerinin hareket kabiliyeti neredeyse tamamen sınırlanmıştı. Bununla birlikte mütareke yıllarında Osmanlı Devleti İtilaf Devletlerinin kontrolü altında tutulmasına rağmen Deniz Harp Okulu mevcut öğrenci varlığıyla eğitim-öğretim faaliyetlerini en iyi şekilde sürdürmeye devam etti.

Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması ve Cumhuriyet'in ilanından sonra çıkarılan yeni yasalarla hem eğitim-öğretim düzeyinde hem de idarî işleyiş anlamında gelişimini sürdüren mektebin en mühim misyonu, ülkenin millî hak ve menfaatlerini gözetecek genç ve dinç bahriyeliler yetiştirmekti. Bu maksatla okulda, Cumhuriyet

106 Yücer, *Cumhuriyet Döneminde Deniz*, 14-16.

107 LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:594,597

108 Akdes Nimet Kurat'ın başvuru dilekçesi için Bkz. LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:601
İstanbul Üniversitesi Rektörü, Deniz Harp Okulu ve Lisesi Komutanlığı'na bir yazı ile Akdes Nimet Kurat hakkında kısa bir bilgi notu düştü. Okul Komutanlığı'na İstanbul Emniyet Müdürlüğü I. Şube'den gelen raporda Akdes Nimet Kurat'ın sabıkası ya da siyasi bir suçu olmadığı belirtildi. Bkz. LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:599,600.

109 Deniz Harp Okulu Dekanlığı Arşivi, Dolap 2B, Raf I, Cilt I.

110 Sarıyar, "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin", 13-14.

111 Cumhuriyeti'in ilk yıllarından günümüze Türk Deniz Kuvvetlerindeki faaliyetler için Bkz. Ferdi Uyanıker "Türk Deniz Kuvvetlerinde Modernizasyon ve Eğitim Faaliyetleri (1923-2023)", *Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Ordusu ve Milli Savunma*, Ed. Zekeriya Türkmen, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2023, 439-499.

112 Ferdi Uyanıker, "Atatürk'ün Vefatı Sonrası Deniz Kuvvetlerindeki Hazırlıklar ve Gemi Jurnalleri Işığında Donanmanın Atatürk'e Vedası", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt 7, 3 (2013), 1901-1902.

dönemi siyasi, kültürel, idarî ve ekonomik gelişmeleri doğrultusunda köklü bir modernizasyon süreci başlatıldı. Mektebin öğrenci alım şartları, ders içerikleri ve programlarında çeşitli düzenlemeler yapılırken alanında uzman öğretmen ve personel tedarikine özen gösterildi. Atatürk'ün kuruluş yıllarından itibaren sistemli ve en önemlisi süreklilik esasına dayalı bir deniz politikası oluşturma yönündeki girişimleri, ulusal ve uluslararası platformda Türk denizciliğini askerî, siyasî, ticarî, kültürel boyutta yüksek temsil kabiliyetine sahip bir donanma yaratma gayreti Deniz Harp Okulu'nun temel prensibi haline gelmişti. Bu sebeple Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Deniz Harp Okulu öğrencilerine yalnızca teorik ve pratik dersler değil aynı zamanda genel kültür dersleri de verildi. Ayrıca yurt içinde yapılan açık deniz eğitimleri ve yurtdışı seyirleri ile temel meslekî gelişimleri desteklenerek, öğrencilerin beceri ve deneyimlerinin arttırılması hedeflendi. Bu anlamda okul, Deniz Kuvvetlerine personel sağlayan bir mektep olmanın ötesinde, fen ve teknik bilimler alanında çok yönlü ve başarılı elemanlar yetiştirmeyi amaçlayan önemli bir kurum olarak varlığını korudu.

Erken Cumhuriyet döneminde türlü imkânsızlıklara rağmen geliştirilen politikalarla mektep, 1930'lu yılların sonlarına doğru temelde Türk donanmasının deniz subayı ihtiyacını karşılayan fakat aynı zamanda mühendisler yetiştiren ve hemen her alanda büyük isimler doğuran nitelikli işgücü membaı haline geldi. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde atılan bu adımlar, Deniz Harp Okulu ve Türk donanmasının günümüze ulaşan güçlü, çağdaş yapısının nüvesi olarak kabul edilmektedir.

Finansal Destek ve Teşekkür / Grant Support and Acknowledgement

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış bağımsız. / Externally peer-reviewed.

Etik Kurul Beyanı / Ethical Approval of the Study

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. / This study does not require approval from an ethics committee, and the data used were obtained from a literature review and published sources.

Etik Beyan / Declaration of Ethics

Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all works utilised are cited in the reference list.

Decleration of AI / Yapay Zekâ Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. / No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content in the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA. 30-10-0-0/16-91-17
BCA.30-18-1-2/24-72-18
BCA. 30-18-1-2/24-71-6
BCA.30-18-1-2/70-98-1
BCA. 30-18-1-2/19-30-14
BCA. 30-18-1-2/45-37-11
BCA. 30-18-1-2/34-17-6
BCA. 30-18-1-2/37-42-12
BCA. 30-18-1-2/65-48-18
BCA. 30-18-1-2/55-49-6
BCA. 30-18-1-2/17-3-15
BCA. 30-18-1-2/15-76-8.
BCA. 524/219063-212430-110
BCA. 524/219063-212430-111
BCA. 524/219063-212430-112

Lalahan Deniz Genel Arşiv Müdürlüğü (LDGAM)

LDGAM, Ktn.:1929-24, Gmn.:40, Bn.:1
LDGAM, Ktn.:1930-25, Gmn.:77, Bn.:1
LDGAM, Ktn.:1930-26, Gmn.:45, Bn.:1
LDGAM, Ktn.:1931-10, Gmn.:97, Bn.:1
LDGAM, Ktn.:1931-35, Gmn.:86, Bn.:1
LDGAM, Ktn.:1931-35, Gmn.:86, Bn.:3, 5
LDGAM, Ktn.:1929-16, Gmn.:51, Bn.:1.
LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:23, 25.
LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.: 15, 21
LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:15
LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:8
LDGAM, Ktn.:1934-109, Gmn.:9, Bn.:3
LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:460
LDGAM, Ktn.:1930-92, Gmn.:3, Bn.:65
LDGAM, Ktn.:1936-147, Gmn.:7, Bn.:51
LDGAM, Ktn.:1930-90, Gmn.:1, Bn.:210
LDGAM, Ktn.:1930-90, Gmn.:1, Bn.:211-1
LDGAM, Ktn.:1936-136, Gmn.:3, Bn.:24
LDGAM, Ktn.:1934-108, Gmn.:5, Bn.:1,2
LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:594,597
LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:601
LDGAM, Ktn.:1930-88, Gmn.:1, Bn.:599,600

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (DBTDA)

DBTDA, 219063-212430-110

DBTDA, 219063-212430-111

DBTDA, 219063-212430-112

DBTDA, 219069-212436-9

Deniz Harp Okulu Dekanlık Arşivi

DHO, Dolap 5A, Raf 1.

DHO, Dolap 2B, Raf I, Cilt I.

T.B.M.M. Zabıtları ve Arşivi

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 1, s.25. (03.03 1340).

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 16, s.210-211. (25.03 1341).

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 19, s.238. (16.07 1927).

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Cilt: 10, s.66. (01.06.1929)

Süreli Yayınlar[113*]

Akşam

Akşam Postası

Ayın Tarihi

Cumhuriyet

Kurun

Milliyet

Son Posta

Tan

Vakit

Telif Eserler

Atabey, Figen. *Cumhuriyet Dönemi Türk Deniz Kuvvetleri*. Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2002.

----------. "Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (1923-1938)", *Atatürk Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2020: 1-9.

----------. "Cumhuriyet Döneminde Türk Deniz Kuvvetleri ve Deniz Hakimiyeti (1923-1949)". *Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Ordusu ve Milli Savunma*. Ed. Zekeriya Türkmen. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2023: 227-251.

Bayar, Methi. *İstiklal Savaşında Türk Denizcileri*. Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi, 2004.

Büyüktuğrul, Afif. *Büyük Atamız ve Türk Denizciliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1969.

----------. *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*. C.4, İstanbul: Deniz Basımevi, 1984.

----------. *Cumhuriyet Donanmasının Kuruluşu Sırasında 60 Yıl Hizmet (1918-1977)*. İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2005.

Çoker, Fahri. *Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler*. Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 1994.

----------. *Deniz Harp Okulumuz 1773*. Ankara: Dz. K. K. Karargâh Basımevi, 1994.

Demir, Timur. *Eğitim Tarihimizde Heybeliada Bahriye Mektebi'nin Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Deniz Mektepleri Tarihçesi (1929). İstanbul: Deniz Matbaası, 1931.

Gencer, Ali İhsan. "Bahriye Nezareti". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991: 511-512.

Güleryüz, Ahmet. *Hamidiye Mecidiye Kruvazörler*. İstanbul: Denizler Kitabevi, 2009.

113 * Gazetelerin kullanılan sayıları dipnotlarda gösterilmiştir.

Güngör, Esra. *Cumhuriyet Döneminde Heybeliada (1923'ten Günümüze)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2013.

Kırca, Levent. *Atatürk Döneminde Deniz Lisesi Tarihi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2008.

Korkmaz, Mehmet. "Sultan II. Abdülhamit Döneminde Bahriye Mektebi'nde Eğitim Reformuna Yönelik Starcke Paşa'nın Islahat Layihası". *Türk Askeri Eğitim ve Öğretim Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, 2022, 155-171.

Kurtoğlu, Fevzi. *Deniz Mektepleri Tarihçesi (1928-1939)*. İstanbul: Genelkurmay Başkanlığı IX. Deniz Şubesi, 1941.

Mercan, Evren. "Deniz Harp Tarihçisi Bir Bahriyeli: Hüseyin Fevzi Kurtoğlu". *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi 2*. 1 (2021): 17-37.

Mütercimler, Erol. *Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek Sovyetler Birliğinden Alınan Yardımlar Kuva-yı Milliye Donanması*. İstanbul: Yaprak Yayınevi, 1992.

Oran, Erdoğan. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekaleti*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2012.

Öztoprak, İzzet. "Tevhid-i Tedrisat Kanunu". *Atatürk Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2020: 1-4.

Sarıyar, Güneş. "Deniz Harp Okulu ve Lisesinin Cumhuriyet Dönemi (Atatürk Zamanı) Tarihçesi". *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, 515 (1981): 1-14.

Şanal, Mustafa, Timur Demir. "Heybeliada Bahriye Mektebi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri". *Belleten*. 275 (2012): 167-206.

Türk İstiklal Harbi Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı V. Cilt. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Resmi Yayınları, 1964.

Türkiye'yi Laikleştiren Yasalar: 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları. Haz. Reşat Genç. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1998.

Uyanıker, Ferdi. "Atatürk'ün Vefatı Sonrası Deniz Kuvvetlerindeki Hazırlıklar ve Gemi Jurnalleri Işığında Donanmanın Atatürk'e Vedası". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 3 (2020): 1867-1913.

----------. "Türk Deniz Kuvvetlerinde Modernizasyon ve Eğitim Faaliyetleri (1923-2023)". *Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Ordusu ve Milli Savunma*, Ed. Zekeriya Türkmen. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2023: 439-499.

Yaman, Murat Savaş. *Türk Kurtuluş Savaşı'nda T.B.M.M.'ye Bağlı Deniz Kuvvetleri Teşkilatının Kuruluşu*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Yakıtal, Emin. "Bahriye Mektebi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991: 509-511.

Yılmaz, Leman. *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Deniz Kuvvetlerinde Eğitim Sistemi (1923-1928)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2005.

Yücer, Cemil. *Cumhuriyet Döneminde Deniz Harp Okulu'nun Tarihsel Gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007.

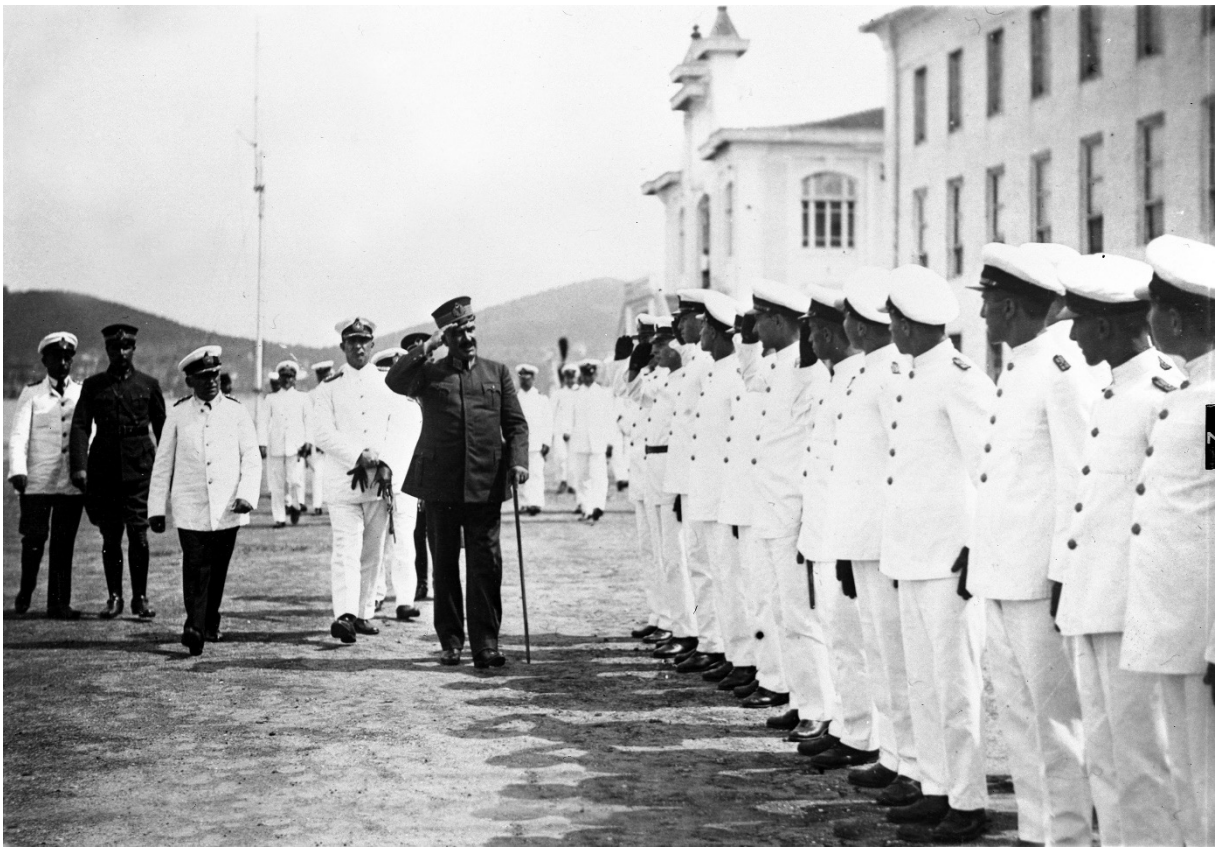
EKLER:

EK 1: Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın Bahriye Mektebi'ni Ziyaretleri: DHO Komutanlığı Dijital Fotoğraf Arşivi.

EK 2: Öğrencilerin Ders Faaliyetleri, DHO Komutanlığı Dijital Fotoğraf Arşivi.

EK 3: Mareşal Fevzi Çakmak'ın Bahriye Mektebi'ni Ziyaretleri, DHO Komutanlığı Dijital Fotoğraf Arşivi.

EK 4: Öğrenciler Okul Gemisi Hamidiye Kruvazöründe, DHO Komutanlığı Dijital Fotoğraf Arşivi.